

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Ластовець Наталії Олександрівни «Життя та діяльність представників українських дипломатичних місій (1918–1921 рр.)», що подано до захисту до спеціалізованої вченої ради Д 64.051.10 Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Тема дисертаційного дослідження Ластовець Н.О. є надзвичайно важливою та актуальною. Нині триває процес самоствердження України як суб'єкта світової політики. Починаючи з весни 2014 р. він набув особливої значущості, оскільки йдеться про необхідність використання різноманітних дипломатичних механізмів в цілях стримування російської агресії і повернення тимчасово окупованих теренів України. Важливого значення в цій ситуації набуває вивчення історичного досвіду діяльності української дипломатії, в т.ч. – доби Української революції 1917–1921 рр. Воно дозволяє врахувати у нинішній ситуації помилки, допущені попередніми поколіннями українських дипломатів, і водночас використати їх здобутки і напрацювання. Дослідження діяльності дипломатичних осередків України в 1918–1921 рр. є надзвичайно актуальним також з теоретичної точки зору. Адже чимало аспектів цієї тематики на разі є недостатньо вивченими у вітчизняній і закордонній історіографії. За таких умов спроба Ластовець Н.О. всебічно дослідити історію діяльності вітчизняних дипломатичних представництв в різних країнах світу під час Української революції 1917–1921 рр. є доцільною, актуальною і вартою позитивної оцінки.

Мета і основні завдання дисертаційного дослідження Ластовець Н.О. є чітко сформульованими, цілком відповідають об'єкту і предмету обраної нею теми, дозволяють повно і ґрунтовно розкрити її зміст.

Вибір хронологічних меж дисертації (1918–1921 рр.) є цілком виправданим і обґрунтованим. Обрання авторкою таких часових рамок дослідження дозволило їй вповні дослідити перебіг діяльності українських дипломатичних представництв за кордоном, виокремити якісні етапи у її розвитку (а саме – добу Центральної Ради,

Української держави П. Скоропадського і Директорії УНР), комплексно висвітлити усі головні аспекти життя та діяльності українських дипломатичних представників періоду Української революції.

Дисертація, на нашу думку, має цілком прийнятну структуру. Вона відповідає поставленим авторкою завданням і дає можливість достатньо повно і ґрунтовно висвітлити головні аспекти проблематики даної роботи.

В процесі проведення дослідження дисертанткою було проаналізовано, систематизовано, узагальнено і застосовано у роботі зміст широкого кола історичних джерел (внутрішньої документації, дипломатичного листування, матеріалів преси, особових). Поряд з опублікованими документами, авторкою було вивчено і використано цілий пласт матеріалів, які зберігаються у фондах низки архівів України. Чимало з таких джерел було вперше введено до наукового обігу. Їх всебічний, ґрунтовний і критичний аналіз допоміг авторці підготувати логічне, переконливе і достовірне дисертаційне дослідження.

Значну наукову цінність має аналіз історіографії проблеми, що міститься у першому підрозділі першого розділу дисертації. У ньому авторка виявляє головні тенденції, чинники і якісні етапи наукового вивчення діяльності дипломатичних осередків України в 1918–1921 рр., з'ясовує ступінь розробки тематики дисертації і зрештою знаходить власне місце в історії її дослідження. Змістовним є також проведений Ластовець Н.О. аналіз джерельної бази роботи, що здійснюється у підрозділі 1.2. Не викликає принципівих заперечень запропонована авторкою класифікація документів, в межах якої вона виокремлює низку груп джерел (архівні матеріали, опубліковані документи, періодичну пресу, особові). В процесі детального аналізу цих матеріалів дисертанткою було з'ясовано їх роль у реалізації конкретних цілей даної роботи, а також – ступінь повноти наявної в них інформації і її достовірності. Всі ці відомості мають велику практичну цінність не лише для подальшого вивчення проблематики самої дисертації, але й з точки зору розробки низки суміжних напрямків історії Української революції 1917–1921 рр. (йдеться про формування політичної еліти, біографії видатних її представників, зовнішню

політику України, історію повсякдення тощо).

В своїй роботі авторка продемонструвала наукову зрілість і обізнаність із концептуальними засадами здійснення дослідницької діяльності. Зміст дисертації доводить, що вона добре орієнтується в сучасних підходах до вивчення історії та вміє застосовувати їх на практиці, спираючись на конкретний емпіричний матеріал.

Здійснивши науково-дослідницьку діяльність, дисертантка систематизувала відомості про персональний склад українських дипломатичних представництв; проаналізувала розподіл вітчизняних дипломатів за віком; на основі створеної власноруч бази даних дослідила кваліфікацію українських дипломатів, освітній та фаховий рівень їх підготовки; розглянула та класифікувала конфлікти всередині дипломатичних представництв; змалювала перебіг робочого дня та характер дозвілля їх працівників; окреслила обов'язки різних категорії українських дипломатів. Авторкою також було суттєво розширено існуючі уявлення про рівень матеріального забезпечення українських дипломатичних представництв в 1918–1921 рр. та принципи добору кадрів для них. Водночас Ластовець Н.О. зробила свій внесок у вивчення системи ротації кадрів дипломатичних місій та специфіки взаємовідносин між ними та МЗС.

Таким чином, у роботі Ластовець Н.О. було суттєво розширено емпіричну базу дослідження життя та діяльності представників українських дипломатичних місій в 1918–1921 рр., започатковано вивчення низки важливих складових цієї проблематики, запропоновано власні висновки і узагальнення щодо різних аспектів останньої.

Головні наукові положення, що наводяться в окремих розділах роботи і висновках, мають переконливий і ґрунтовний характер, логічно випливають з тексту дисертації і не викликають принципових заперечень.

Наукова значимість дисертації Ластовець Н.О., на нашу думку, полягає у тому, що в ній вперше здійснюється комплексний аналіз життя та діяльності українських дипломатів за кордоном в 1918–1921 рр., започатковується вивчення нових аспектів цієї проблеми, вводиться до наукового обігу фактографічний і статистичний

матеріал з її тематики, на його основі пропонуються якісно нові оцінки характеру і значення дипломатичних представництв України за кордоном у зазначений період.

Дисертація має не лише наукове, але й практичне значення. Наявні в ній факти, статистичні відомості і теоретичні висновки можуть бути використані у процесі подальшого вивчення історії української дипломатії в 1918–1921 рр., і зокрема – умов перебування, проживання, освіти, фахового рівня українських дипломатів. Окрім того, зміст дисертації може бути корисним джерелом ідей у процесі розробки навчальних курсів з історії зовнішньої політики України.

Опубліковані авторкою 14 наукових робіт в достатній мірі відображають головний зміст даної праці, а в авторефераті дисертації вірно і в повній мірі характеризується її структура, зміст, історіографія, методологія, джерельна база і результати дослідження. Дисертація має належний рівень апробації.

Зміст дисертації і автореферату викладено чітко, логічно та послідовно. Науково-довідковий апарат оформлено у відповідності з існуючими вимогами. Автореферат дисертації в повній мірі відображає її структуру, зміст, головні положення і висновки.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ластовець Н.О., варто також висловити деякі зауваження і побажання.

1. Підчас аналізу радянської історіографії проблеми не прослідковується динаміка у її вивченні (с. 26-27). Чи відрізнялося ставлення до міжнародної політики українських “буржуазно-націоналістичних” урядів та якісна оцінка їх діяльності у сталінську добу і порівняно ліберальніший період “відлиги”?

2. Викликає певні сумніви теза авторки про те, що “для емігрантської та закордонної історіографії була характерна ... посередня джерельна база, зважаючи на закритість архівних фондів, присвячених добі Української революції” (с. 32). Але ж праці українських істориків-емігрантів ґрунтувалися на не менш важливому пласті джерел – споминах безпосередніх учасників подій.

3. При аналізі організаційної структури посольств і дипломатичних представництв не проводяться порівняння з іншими країнами (с. 72-75 і ін.). Хоча

доцільно було б дослідити, яка модель побудови державного апарату МЗС була взята за взірць Україною і чому? Це дозволило б вписати авторську тему у ширший контекст історії дипломатичної служби і водночас слугувало б певним маркером геополітичних пріоритетів молодій державі.

4. Авторка зазначає, що при звільненні українських дипломатів з посад МЗС уникало вживати при цьому формулювань про “здійснення проступків на службі або невиконання службових обов’язків”. І при цьому як приклад згадує про відсторонення від виконання обов’язків Г. Сидоренка, голови української делегації на Паризькій мирній конференції до серпня 1919 р. (с. 80). На мою думку, в даному випадку варто було б конкретизувати реальні мотиви звільнення з посади цього українського урядовця. Адже йшлося про важливу ділянку дипломатичного фронту, яка мала велике значення з точки зору легітимізації УНР на міжнародній арені.

5. Висвітлюючи конфлікти, які виникали між представниками українських дипломатичних місій або всередині них (с. 174–176), авторка однак не з’ясовує як реагували на подібні непорозуміння МЗС і інші органи виконавчої влади УНР. Хоча проведення подібного аналізу уможливило б відповідь на питання, чому ці вади у діяльності українських дипломатів набували системного характеру.

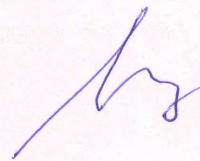
6. Загалом текст дисертації написаний чудовою українською мовою, але часом трапляються окремі граматичні (с. 19, 23, 45) і стилістичні (с. 19, 20, 45, 155 і ін.) помилки.

Названі зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Ластовець Н.О.

В цілому представлена до захисту дисертація є завершеною, комплексною, самостійною науково-дослідницькою працею з історії діяльності дипломатичних осередків України в 1918–1921 рр. На нашу думку, дисертантка успішно виконала поставлені завдання дослідження, в повній мірі продемонструвавши наукову компетентність, вміння аналізувати історичні джерела, систематизувати наявний в них фактичний матеріал, чітко і логічно викладати свої думки, робити самостійні обґрунтовані висновки.

Дисертаційна праця Ластовець Н.О. «Життя та діяльність представників українських дипломатичних місій (1918–1921 рр.)» відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 — історія України.

Доцент кафедри всесвітньої історії
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди,
кандидат історичних наук, доцент

Серяков С.О.

Вігук одержано: 24.04.2018 р.

Генерал секретар Д 64.057.10

